

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΘΡΕΑ

Τα παιγνίδια, από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, ψυχαγωγούσαν τα παιδιά και ομόρφαιναν τον κόσμο των μεγάλων.

Ποιος δεν νοσταλγεί τα παιγνίδια τ' απομεσήμερο στην αυλή του πατρικού σπιτιού, τα καλοκαίρια. Ποιος δε ζεσταίνεται πάλι στη θύμηση των παιγνιδιών κοντά στο τζάκι:

Στην Κυθρέα τα παιδιά έπαιζαν πέτρα χωστή, καττόμουγια, το δαχτυλίδι, την φτερωτή και άλλα.

Η φτερωτή

Ένα παιγνίδι - κατασκευή της Κυθρέας. Όταν ήμαστε μικροί κατασκευάζαμε μόνοι μας τα παιγνίδια μας με υλικά που βρίσκαμε πρόχειρα γύρω μας. Φτιάχνουμε για παράδειγμα με τα σκουπόξυλα αμαξάκια και βάζαμε τροχούς μπακάρηδες (=καρούλια). Επίσης κατασκευάζαμε πετάσια (= χαρταετούς) με καλάμια και κόλλες που τις πετούσαν οι νοικοκυρές όταν καθάριζαν το καματερόν τους (= τον μεταξοσκώληκα τους). Τα πετάσια τα πετούσαμε στα αλωνούδικια μια τοποθεσία δίπλα από τον Άγιο Δημητριανό στην Κυθρέα, όπου δεν υπήρχαν δέντρα για να μας εμποδίζουν. Κάναμε και φυσούνια ως εξής:

Παίρναμε καλάμια και τα τρυπούσαμε στο εσωτερικό, στερεώναμε στη μια άκρη μια καρφίτσα, φυσούσαμε από την άλλη οπότε πεταγόταν με δύναμη η καρφίτσα κι έμπαινε πάνω σε σκάρνους (=ακρίδες) που τους σημαδεύαμε τους μαζεύαμε και τους δίναμε μετά στις

Κώστας Ν. Κανικλίδης

γάτες μας.

Ακόμα φτιάχναμε με καλάμια πιτσικλες (= κατακλυστήρες) κι ασγούρες είτε με μαππούρους (=κουκουνάρια) είτε με εληκοκόκκονα (= κουκούτσια των ελιών)· στην πρώτη περίπτωση γυρίζαμε τις ασγouρες, με σπάγγο, που τον είχαμε τυλίξει γύρω-γύρω και τον ξετυλίγαμε απότομα, και στη δεύτερη γυρίζαμε τις ασγούρες με περιστροφή των δακτύλων του χεριού μας. Κάναμε επίσης τζυλήντρες παίρνοντας τροχούς από τα ριμς (= τους σιδερένιους σκελετούς των τροχών) των ποδηλάτων ή βρασιόλες (=μεταλλικές στεφάνες που συγκρατούν τα ξύλα του βαρελιού) που ήταν δυο ειδών, χοντρές και στιβαρές ή και πιο λεπτές και τις γυρίζαμε τρέχοντας πίσω τους και συγκρατώντας τις με πτέλιν (= σύρμα) που το κάμπταμε στην άκρη. Και πολλές άλλες κατασκευές φτιάχνουμε.

Εδώ θα επεκταθώ λίγο στη φτερωτή μια κατασκευή που απαιτούσε αρκετή επιδεξιότητα.

Στην Κυθρέα υπήρχαν πολλοί μύλοι, που λειτουργούσαν με τη δύναμη του νερού του Κεφαλόβρυσου. Κατασκευάζαμε κι εμείς μύλους σε μικρογραφία και παίζαμε.

Παίρναμε λεμόνια ή κούτσακους (= άγουρα σύκα) και κόβαμε δυο φεττούλες από τις δυο άκρες. Περνούσαμε δια μέσου των δυο κομμένων πλευρών ένα μικρό ξύλο της συκαμιάς (= μουριάς) ή

πορίζιν της ελής. Έτσι είχαμε τον άξονα, γύρω από τον οποίο γύριζε το λεμόνι ή το σύκο. Πάνω στο λεμόνι ή το σύκο μπήγαμε φτερά της όρνιθας ή σπιρτόξυλα, αχτιδωτά, με κάποια κλίση προς την πλευρά από όπου θα διοχετεύαμε νερό για να βρίσκει αντίσταση το νερό που θα περνούσε και να δημιουργείται περιστροφή. Αυτό ήταν αναπαράσταση της φτερωτής του μύλου.

Στερεώναμε στη γη δυο μικρά ξύλα διχαλωτά γινόταν σε κατηφορική επιφάνεια και ανοίγαμε μικρό λάκκο, βάθος ενός ποδιού. Αυτός αναπαριστούσε το λάκκο του κανονικού μύλου. Λίγο πιο πάνω από τη βάση του λάκκου μας ανοίγαμε τρύπα και μπήγαμε ένα μασούρι δηλαδή μια μικρή σωλήνα από καλάμι, που αναπαριστούσε το σιφούνιν του λάκκου του κανονικού μύλου. Αυτό το κάναμε για να βγαίνει το νερό με πίεση.

Αυτά όλα γίνονταν, όπως είπαμε, σε κατηφορία κοντά στα χωματένια αυλάκια απ' όπου περνούσε το νερό που πότιζαν οι χωριανοί μας. Σκάβαμε λίγο, εκόφκαμεν δησιάν, όπως λέγαμε, δηλαδή ανοίγαμε μικρή διώρυγα και διοχετεύαμε νερό στο λάκκον μας, που γέμιζε γρήγορα. Το νερό έβγαινε με πίεση από κάτω, μέσα από το μασούριν μας κι έθετε σε λειτουργία τη φτερωτή μας.

Είχαμε εν τω μεταξύ ενώσει τη φτερωτή μας χρησιμοποιώντας λάστιχο ή σπάγγο, με ένα μπάκαρη τοποθετημένο κοντά στο πιο πάνω αρδευτικό μας σύστημα. Η φτερωτή γυρίζοντας έδιδε ώθηση στον μπάκαρη που γύριζε κι αυτός. Μ' αυτό τον τρόπο αναπαριστούσαμε και τις μυλόπετρες.

Όλοι μας οι μύλοι-εργοστάσια γύριζαν και διασκεδάζαμε. Κι έβλεπες πολλές τέτοιες κατασκευές να λειτουργούν ή μια δίπλα στην άλλη, γιατί συναγωνιζόμαστε ποιος να κάνει την καλύτερη. Συνήθως συνεργαζόμαστε δυο παιδιά, αλλά κάποτε εργαζόταν ο καθένας μόνος του κι έφτιαχνε το δικό του μύλο.

Το πιο πάνω παιγνίδι γινόταν μόνο από αγόρια, με θεατές αγόρια πάλιν. Οι κορούδες δεν παρακολουθούσαν αλλά έπαιζαν αλλού τα δικά τους παιγνίδια.

Τον καιρό του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου πολύ μας άρεσε να συνεργαζόμαστε, στην κατασκευή των φτερωτών μας με τα προσφυγόπουλα που είχαν έλθει με τις μανάδες τους από την Ελλάδα, κυρίως από τη Χίο.

Στην Κυθρέα είχαν καταφύγει πολλοί. Μάλιστα μας είχαν μάθει και δικά τους τραγούδια όπως το Λάζαρο που ήταν σε πολλά σημεία πιο διασκεδαστικός από το δικό μας.

Κώστας Ν. Κανικλίδης,

Λαογραφική Κύπρος,

Καταγραφή από τον Χρυσάνθο Στ. Κυπριανού, Τεύχος 33, Λευκωσία, 1983, σσ. 291-292.

Η ΤΖΥΡΚΑ

Θεέ μου ίντα πεθύμησα τζειν' της Τζυρκάς τα μέρη του Παλαικύθρου το νερόν, του Τραχωνιού τ' αέριν.

Ούλλα τα μέρη τζι' αν χαθούν.